

Poradnik
SKUTECZNEJ INTERWENCJI
W PRZEDSZKOLU LUB SZKOLE PUBLICZNEJ

FUNDACJA
WOLNOŚĆ
OD RELIGII

WPROWADZENIE

Wolność sumienia nie jest, statystycznie rzecz biorąc, najmocniejszą stroną polskiej szkoły publicznej, różnie bywa z poszanowaniem godności i szacunkiem dla praw ucznia, rodzica, nauczyciela. Od lat dostajemy w tej sprawie wiele korespondencji, skarg, próśb o pomoc. Stąd powstał program *Równość w Szkole* i dla osób, które się do nas zwracają, opracowaliśmy niniejsze porady.

Zależy nam, żeby poradnik dotarł także do osób, które nie rozważyły wcześniej interwencji, pogodziły się z „okienkami” spowodowanymi brakiem uczestnictwa w katechezie i indoktrynacją na szkolnych uroczystościach i korytarzach. Chcemy przekazać, że otaczającą nas rzeczywistość można zmieniać na bardziej przyjazną, wiemy, że to możliwe, znamy wiele takich historii. To się jednak nie stanie samo, bez obywatelskiej świadomości, oddolnego wysiłku i oddolnego ruchu w tej sprawie. Trzymamy kciuki za wasze sprawy i życzymy wam powodzenia w obywatelskich interwencjach, które zdecydujecie się przeprowadzić.

KOMUNIKACJA ZE SZKOŁĄ

Wiele problemów można rozwiązać już na etapie rozmowy z nauczycielem uczącym przedmiotu, z którym wiąże się kłopotliwa sytuacja lub z wychowawcą klasy. Nauczyciele i wychowawcy powinni chcieć rozwiązać problem, nic nie zastąpi osobistego kontaktu czy rozmowy, w której obie strony mogą przedstawić swoje racje. Warto cierpliwie przedstawić swój punkt widzenia, druga strona może nie zdawać sobie sprawy, że jakieś rozwiązanie jest problematyczne lub jak bardzo problem, z którym przychodzimy, jest dla nas dolegliwy oraz że jesteśmy zdeterminowani, żeby zmienić sytuację, która jest dla nas nie do przyjęcia. Pominięcie bezpośrednio zainteresowanego nauczyciela czy wychowawcy raczej nie wpłynie pozytywnie na przebieg sprawy i nie ułatwi rozmowy np. z dyrekcją szkoły.

Nie zawsze musi się to łączyć z wizytą w szkole - telefon czy wymiana e maili czasem wystarczą do znalezienia wyjścia z sytuacji, ze szkołą można się również kontaktować za pomocą skrzynki ePUAP (o czym szczegółowo w oddzielnej części na końcu poradnika).

Jeśli obawiasz się, że spotkasz się z odmową lub dotychczasowa komunikacja przebiegała w sposób nie rokujący sukcesu w pierwszej rozmowie, możesz się przygotować na odmowę, przynosząc ze sobą dokumenty w formie wniosku lub skargi, gotowe do złożenia u dyrekcji szkoły czy w kolejnych

instancjach i przedstawić je do wglądu nauczycielowi w przypadku braku porozumienia. Jeśli nauczyciel, z którym rozmawiasz, jest twoim sojusznikiem, ale kwestia wymaga dalszych konsultacji czy decyzji władz szkoły, pomocne będzie pozostawienie sprawy w jego rękach z prośbą o przekazanie pisma zawierającego wniosek o rozwiązanie problemu wraz z odpowiednią argumentacją i przywołaniem adekwatnych przepisów prawa. Z takim narzędziem nauczycielowi będzie łatwiej występować w Twoim imieniu.

**WIELE PROBLEMÓW MOŻNA ROZWIĄZAĆ W ROZMOWIE Z NAUCZYCIELEM.
NIE POMIJAJ TEGO ETAPU NA DRODZE ROZWIĄZANIU PROBLEMU.
PRZYGOTUJ SIĘ DO ROZMOWY, SPRAWDŹ FAKTY I PRZEMYŚL ARGUMENTACJĘ.**

PRZYGOTOWANIE DO INTERWENCJI

Przygotowując się do podjęcia interwencji, warto jest zaznajomić się z obowiązującym prawem, regulującym problematyczną kwestię. Prawie każdy aspekt funkcjonowania szkoły ma określone ramy prawne, których władze szkolne muszą przestrzegać. Prawo w tym momencie to nasz sprzymierzeniec, to ono wyznacza ramy i granice swobody szkoły w „rządzeniu”, dlatego warto je poznać. Zaś wspólnym mianownikiem i kierunkiem dla wszelkich działań, podejmowanych przez dyrekcję czy nauczycieli i nauczycielki, powinny być m. in.:

- słowa preambuły Prawa oświatowego: „Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności”,
 - artykuł 5. Prawa oświatowego¹: „Nauczyciel w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych ma obowiązek kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską, z poszanowaniem godności osobistej ucznia”,
 - artykuł 6. Karty Nauczyciela: „Nauczyciel obowiązany jest: (...)
- 2) wspierać każdego ucznia w jego rozwoju;
 - 3) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego;
 - 3a) doskonalić się zawodowo, zgodnie z potrzebami szkoły;
 - 4) kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka;
 - 5) dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów”.

¹Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 z późn. zm), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/U/D20170059Lj.pdf>, [dostęp: 25 lutego 2021].

Zdarza się, że pracownicy szkół nie znają niektórych szczegółowych przepisów i stosują się do przyzwyczajen czy intuicji. Dlatego warto wiedzieć, że argument: „bo zawsze tak było” nie jest podstawą prawną. W przypadku interwencji dotyczących wolności sumienia w szkole publicznej najczęściej potrzebna jest znajomość krótkiego rozporządzenia o organizacji nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach², ale czasem będą to także bardziej ogólne akty prawne dotyczące edukacji, jak: ustawa o systemie oświaty, rozporządzenia w sprawie oceniania i klasyfikowania czy świadectw i dyplomów, a także ogólne prawo poczynszy od Konstytucji RP, ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania czy Konwencji o prawach dziecka. Na stronie internetowej projektu *Równość w Szkole* znajdują się wybrane akty prawne. Akty prawne obowiązujące w Polsce są dostępne na stronie internetowej sejmu i stronach poszczególnych ministerstw.

ZAPOZNAJ SIĘ Z OBOWIĄZUJĄCYM PRAWEM ZANIM PODEJMIESZ SIĘ ROZMOWY CZY INTERWENCJI.

Wiele spraw powtarza się w różnych szkołach, można więc szukać informacji (np. na stronach internetowych, w mediach, w grupach w mediach społecznościowych), jak przebiegają podobne interwencje, jakiej argumentacji używają niechętnie do uznawania wolności sumienia władze szkolne, by wiedzieć, czego się spodziewać i przygotować kontrargumenty. Warto znaleźć opisy historii zakończonych sukcesami rodziców i uczniów, żeby sprawdzić jakich sposobów i jakich argumentów użyli, by skutecznie obronić swoje prawa. Zachęcamy wręcz do skontaktowania się z nimi przez media społecznościowe – osoby, które już przetarty szlaki, często chętnie dzielą się dobrymi radami i wskazówkami.

Podsumowując, ważne jest przygotowanie merytoryczne (znajomość faktów, aktów prawnych), ale także moc przygotowanych argumentów, a nawet język, którym się posługujemy. Przykładowo jeden z zaangażowanych rodziców zamiast mówić, że występuje o zmianę planu na rzecz swojego dziecka, zaczął się domagać „równomiernego rozłożenia obciążenia <<okienkami>> pomiędzy wszystkich uczniów w szkole” – zmiana języka i optyki również może przynieść pożądane efekty.

JEŚLI PRZYGOTOWUJESZ INTERWENCJĘ PISEMNĄ, DOBIERZ STARANNIE ARGUMENTY. STRONA *RÓWNOŚĆ W SZKOLE* ZAWIERA WIELE MATERIAŁÓW, KTÓRE MOGĄ SIĘ W TEJ KWESTII OKAZAĆ POMOCNE.

ZNACZENIE MA TEŻ JĘZYK, KTÓRYM SIĘ POSŁUGUJEMY: JEDEN Z ZAANGAŻOWANYCH RODZICÓW ZAMIAST MÓWIĆ, ŻE WYSTĘPUJE O ZMIANĘ PLANU DZIECKA, TAK ABY RELIGIA BYŁA NA PIERWSZEJ LUB OSTATNIEJ GODZINIE LEKCYJNEJ, ZACZAŁ SIĘ DOMAGAĆ „RÓWNOMIERNEGO ROZŁOŻENIA OBCIĄŻENIA <OKIENKAMI> POMIĘDZY WSZYSTKICH UCZNIÓW W SZKOLE”.

²Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, (Dz. U. 2020 poz. 983), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000983/O/D20200983.pdf>, [dostęp: 25 lutego 2021].

W ramach przygotowania merytorycznego do interwencji – w sytuacji, kiedy brakuje nam danych, możemy zwrócić się o nie do szkoły, korzystając z prawa do informacji. To nasze konstytucyjne prawo, a tryb udzielania informacji reguluje ustawa o dostępie do informacji publicznej³. Mając konkretne dane, dokumenty i informacje w interesującej nas kwestii, przygotujemy lepsze argumenty, a dodatkowo samo zażądanie informacji w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej jest silnym środkiem wywierania presji. Jeśli, przykładowo, chcemy ubiegać się o zniesienie w planie „okienek” dla uczniów nieuczęszczających na katechezę, warto zapytać czy (i ile) „okienek” mają dzieci uczęszczające na katechezę i katecheci. Jeśli dysproporcje będą rażące, dyrekcja nie będzie w komfortowej sytuacji podczas rozmowy na ten temat (możemy argumentować, że dochodzi do dyskryminacji uczniów nie chodzących na religię lub nierównego traktowania nauczycieli).

Regulującą tę kwestię ustawa z 2001 r. nakazuje organom władzy państwowej i innym instytucjom udostępniać każdą informację o sprawach publicznych. Pozyskiwanie tych informacji jest bardzo proste i odformalizowane. Wystarczy w treści e maila napisać: „Na podstawie art. 61 Konstytucji wnoszę o informację” i wyliczyć, jakie informacje i dokumenty chcemy otrzymać i w jakiej formie (ksero, wersja elektroniczna na e mail, inne). Wnioskować warto np. o: zarządzenia dyrekcji, korespondencję szkoły z kuratorium, wszelkie umowy, np. zawierane organizatorami wycieczek, protokoły z kontroli PIP, kuratorium, urzędu gminy, o informację czy na danego nauczyciela wpływały w przeszłości skargi, informacje o postępowaniach dyscyplinarnych wobec nauczycieli i nauczycielek, protokoły z posiedzeń rad pedagogicznych (tu przy okazji trzeba zaznaczyć, że powtarzane często hasło „tajemnica rady pedagogicznej” nie istnieje w prawie. Ochronie podlegają niektóre informacje np. dane dotyczące zdrowia czy sytuacji rodzinnej uczniów, natomiast samo posiedzenie rady pedagogicznej nie jest żadnym tajnym zgromadzeniem).

Informacja musi być udzielona bez zbędnej zwłoki, najpóźniej w 14 dni (liczymy też soboty, niedziele i święta). W wyjątkowych przypadkach, kiedy wnioskujemy o wiele dokumentów, dyrektor może przedłużyć termin udzielenia odpowiedzi do maksymalnie 2 miesięcy, ale musi nas o tym poinformować i wyjaśnić, skąd wynika wydłużenie terminu.

W przypadku problemów z uzyskaniem odpowiedzi bądź często stosowanych przez szkoły uników (np. czasem dyrekcja twierdzi, że wniosek o informację nie dotarł na skrzynkę e-mail szkoły bądź wzywa nas do wykazania tzw. szczególnie istotnego interesu publicznego), warto skontaktować się ze stowarzyszeniem Sieć Obywatelska Watchdog Polska – tam można uzyskać bezpłatną pomoc i porady prawne dotyczące uzyskiwania informacji od organów władzy publicznej, na stronie stowarzyszenia dostępny jest również poradnik dotyczący wnioskowania o informację publiczną.

³Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 2176), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011121198/U/D20011198Lj.pdf>, [dostęp: 25 lutego 2021].

ZWRÓĆ SIĘ DO DYREKCJI SZKOŁY O UDOSTĘPNIENIE INFORMACJI PUBLICZNEJ DOTYCZĄCEJ NP. „OKIENEK” KATECHETÓW, ILOŚCI UCZNIÓW NIEUCZESTNICZĄCYCH W LEKCJACH RELIGII CZY ZAPISANYCH NA LEKCJE ETYKI. MAJĄC PEŁNĄ INFORMACJĘ W DANEJ SPRAWIE, PRZYGOTUJESZ LEPSZE ARGUMENTY.

Jeśli planujesz podczas interwencji składać pisemne dokumenty (np. skargę na sposób prowadzenia lekcji, na zachowanie nauczyciela lub wnioski o przeprowadzenie kontroli zachowania nauczyciela poprzez anonimowe ankiety wśród uczniów, wnioski o zaprzestanie dyskryminowania uczniów itp.), przygotuj je w dwóch egzemplarzach, na jednym z nich poproś w sekretariacie o potwierdzenie przyjęcia z pieczętą lub/i podpisem, a także datą przyjęcia. Szkoła nie może odmówić potwierdzenia faktu wpłynięcia pisma. Skargę lub wniosek można także wystąpić przez e-dziennik, ePUAP lub zwykły e-mail. Ważne jest po prostu, aby został papierowy lub elektroniczny ślad zgłaszania problemu lub nieprawidłowości. Dyrekcja nie będzie mogła później twierdzić, że sprawa nie została podjęta, ponieważ nie było żadnego zgłoszenia (niestety zdarza się czasem takie „zapominanie” o sprawach), będzie też można kontrolować upływający czas. Kodeks postępowania administracyjnego nakazuje rozpatrzyć wniosek czy skargę bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu miesiąca (czas liczy się od następnego dnia po dostarczeniu pisma)⁴. Jeśli nie doczekasz się odpowiedzi – możesz napisać skargę na dyrektora do organu prowadzącego na ignorowanie obowiązku przez dyrektora szkoły, załączając treść zignorowanego pisma. W przypadku szkoły prowadzonej przez gminę (większość szkół w Polsce), taka skarga będzie rozpatrywana na komisji rady miasta, która jest jawna i dostępna dla każdego – wówczas wiedza o nieprawidłowościach wychodzi poza mury szkoły i może przy okazji stać się przyczynkiem do poważnej debaty publicznej. Oczywiście możesz poprosić o zabranie głosu podczas posiedzenia tej komisji.

Na każdym etapie działania należy również zwrócić uwagę na zbieranie i przechowywanie dokumentacji np. zdjęcia, zrzuty z ekranu, otrzymane odpowiedzi itp., które warto załączać do pism jako dowody.

JEŚLI SKŁADASZ PISMO DO SZKOŁY, PRZYGOTUJ JE W DWÓCH EGZEMPLARZACH, NA DRUGIM POPROŚ O POTWIERDZENIE PRZYJĘCIA Z DATĄ.

MOŻESZ POBRAĆ WZORY PISM ZE STRONY PROJEKTU **RÓWNOŚĆ W SZKOLE, WYKORZYSTAĆ NIEZMIENIONE LUB ZREDAGOWAĆ WEDŁUG WŁASNEGO UZNANIA.**

⁴Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 2020 poz. 256), art. 237 <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19600300168/U/D19600168Lj.pdf>, [dostęp: 25 lutego 2021].

Jeżeli w toku interwencji dostaniesz zaproszenie na rozmowę – zawsze możesz ją nagrać, nie pytając o pozwolenie. Nie musisz także informować o fakcie nagrywania – decyzja należy do Ciebie (czasem poinformowanie o fakcie nagrywania ma funkcję regulującą – dyrekcja powstrzymuje się przed używaniem bezprawnego nacisku, straszeniem nieprawdziwymi konsekwencjami prawnymi). Wbrew temu, co mówi się w niektórych szkołach, nagrywanie takiej rozmowy nie wiąże się z żadnymi sankcjami. Udostępnienie takiego nagrania dyrekcji czy kuratorium jako dowodu na zachowanie nauczyciela nie jest „upowszechnianiem” tego nagrania i nie jest „nielegalne”. Uczeń czy uczennica mogą także nagrywać nauczyciela, aby udokumentować naruszenie przez niego prawa czy zasad współżycia społecznego (często dyrekcja nie dowierza, że nauczyciel obraża, wyśmiewa czy poniża uczniów podczas lekcji lub dopuszcza się dyskryminujących zachowań – takie nagranie rozwieje jej wątpliwości) i nie mają tu zastosowania żadne zapisy statutu o zakazie używania telefonu.

Przed podjęciem trudniejszych interwencji warto poszukać sojuszników: może jakiś nauczyciel, o którym wiemy, że jest pomocny i rozumie naszą sprawę, zgodzi się dołączyć do rozmowy, może inni rodzice zgodzą się wystąpić wspólnie (kiedy przewidujemy, że rozmowa będzie trudna, zapewnienie dodatkowej osoby, która będzie obecna podczas rozmowy prawdopodobnie złagodzi jej przebieg, będziemy też mieli świadka), może warto utworzyć petycję, zebrać podpisy i wręczyć je podczas rozmowy. I powtórzmy: każdą rozmowę z nauczycielem czy władzami szkoły można, dla zebrania dowodów na naruszenia, nagrywać bez uzyskiwania zgody. Jeżeli wyrazimy życzenie, z takiej rozmowy może być także sporządzona notatka z ustaleniami lub w celu posiadania „na piśmie” słów lub obietnic wypowiedzianych przez nauczyciela/dyrekcję. Czemu służy to narzędzie? Niestety zdarza się, że nauczyciel lub dyrektor „straszą” ucznia czy rodzica np. wyrzuceniem ze szkoły za błąhą rzecz, w ten sposób chcąc wymusić podporządkowanie i „dopasowanie się”. Udokumentowanie tych słów jest ważne w podejmowaniu dalszych kroków – np. skargi do kuratorium.

Być może warto skontaktować się z radą rodziców (szkoła ma obowiązek umożliwienia takiego kontaktu) i ubiegać się o jej wsparcie. Długofalowo dobrym rozwiązaniem dla rodziców jest wejście w skład rady rodziców czy tego typu ciała, by mieć wpływ na sytuację w szkole. „Rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki”⁵. Władze szkolne mają obowiązek współpracy z RR, ma ona też, jak widać z powyższego cytatu, szerokie ramy do inicjowania zmian, jest więc idealnym miejscem dla rodzica, któremu zależy np. na standardach poszanowania praw ucznia czy świeckiej szkoły. Pisma, które kierujemy do szkoły w ramach interwencji można wysłać również do wiadomości RR, wówczas wchodzące w jej skład osoby dowiedzą się, jakie problemy spotykają rodziców i uczniów i z jakimi rozwiązaniami mogą wnioskować do dyrekcji szkoły w kolejnym roku szkolnym.

⁵Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 z późn. zm.), art. 84, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/U/D20170059Lj.pdf>, [dostęp: 25 lutego 2021].

RADA RODZICÓW MOŻE WYSTĘPOWAĆ DO DYREKTORA I INNYCH ORGANÓW SZKOŁY LUB PLACÓWKI, ORGANU PROWADZĄCEGO SZKOŁĘ LUB PLACÓWKĘ (WÓJT, BURMISTRZ LUB PREZYDENT) ORAZ ORGANU SPRAWUJĄCEGO NADZÓR PEDAGOGICZNY Z WNIOSKAMI I OPINIAMI WE WSZYSTKICH SPRAWACH SZKOŁY LUB PLACÓWKI (PRAWO OŚWIATOWE).

POSTĘPOWANIE W PRZYPADKU ODMOWY

W przypadku, gdy nauczyciel czy wychowawca, do którego się zwracamy, udzieli odmowy, należy interweniować u dyrekcji szkoły; jeśli odmowy udziela dyrekcja, możemy się zwrócić do instancji nadrzędnych i kontrolnych czyli kuratorium, wydziału oświaty w urzędzie miasta lub gminy, właściwego ministerstwa, Rzecznika Praw Dziecka czy Rzecznika Praw Obywatelskich. Na stronie projektu *Równość w Szkole* znajdują się również wzory pism służące odwołaniu się od decyzji czy skargom na decyzje odmowne. Niestety kwestia wolności sumienia jest w Polsce skrajnie upolityczniona, musimy się więc orientować, jaki poszczególne władze mają do niej stosunek (np. w przypadku niektórych kuratoriów mieliśmy do czynienia z ostentacyjnym lekceważeniem standardów świeckiego państwa i wolności sumienia), nie mniej samo złożenie skargi na decyzję szkoły (lub deklaracja, że tak postąpimy w razie odmowy) bywa wystarczającym środkiem nacisku, by szkoła postąpiła po naszej myśli. Skarga do kuratorium najczęściej wywoła przeprowadzenie kontroli doraźnej w szkole, podobnie skarga do wydziału oświaty w odpowiedniej jednostce samorządu wywoła jakiś rodzaj kontroli, w dalszej kolejności mogą być wydane zalecenia pokontrolne, do których jednostka nadzorowana musi się zastosować. W takich przypadkach mamy do czynienia z silnymi narzędziami dyscyplinującymi, których szkoły wołałyby zapewne uniknąć.

JEŚLI DYREKCJA NIE PRZYCHYLI SIĘ DO TWOJEJ PROŚBY, MOŻESZ ODWOŁAĆ SIĘ DO KURATORIUM, WŁAŚCIWEJ JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO (ORGAN PROWADZĄCY), RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH ORAZ NAGŁOŚNIĆ SPRAWĘ W MEDIACH.

W przypadkach zatwardziałyich odmów, nie zastosowania się szkoły do obowiązującego prawa lub braku poszanowania praw ucznia/rodzica/nauczyciela, dobrym rozwiązaniem jest również nagłośnienie sprawy – zwrócenie się z nią do instytucji i osób publicznych oraz do mediów. Często jest to metoda skuteczna, szkoły lekceważą nas dopóki sprawa nie wychodzi poza ich mury, ale zmieniają postępowanie jeśli sprawa staje się znana. Podobnie można wykorzystać media społecznościowe, zarówno innych użytkowników do nagłośnienia sprawy, jak np. profil Facebook szkoły, która w obliczu kryzysu wizerunkowego spowodowanego krytycznymi komentarzami potrafi się wycofać z nieprzyjaznych praktyk. Jeśli nie szukaliśmy wcześniej sojuszników, w przypadku braku satysfakcjonujących rezultatów pierwszej interwencji warto rozważyć ten krok, a jeśli już to robiliśmy, próbujemy

powiększyć grono sojuszników – może inni rodzice nas wesprą, jakaś wpływowa osoba zajmie stanowisko w sprawie, może radny z miejscowego samorządu, a może poseł z naszego okręgu (radni i posłowie mogą interpelować i interweniować włącznie z przeprowadzeniem w szkole kontroli).

Warto pamiętać, że prawo do wyrażania opinii, w tym krytyki, jest prawem człowieka. Rzeczowa, oparta na faktach krytyka to nie jest hejt, więc nie obawiajmy się gróźb ze strony szkoły. Tłumienie krytyki, np. poprzez grożenie sądem za naruszenie dóbr szkoły albo wyrzuceniem dziecka ze szkoły, jest naruszaniem podstawowych wartości demokratycznych. Próby zamykania ust i hamowania krytyki również warto ujawnić.

WOLNOŚĆ SUMIENIA W SZKOLE PUBLICZNEJ – NAJCZĘSTSZE NIEPRAWIDŁOŚCI

W celu unaocznienia skali nieprawidłowości, a także umożliwienia przepływu informacji i zebrania danych statystycznych, uruchomiliśmy *Mapę nierówności w szkole* dostępną na stronie programu *Równość w Szkole*. Zachęcamy do zapoznania się ze zbieranymi tam danymi oraz do zgłaszania nadużyć, jeśli występują. Poniżej znajduje się lista najbardziej typowych problemów (tak podzieliśmy nieprawidłowości w formularzu zgłoszeniowym *Mapy nierówności w szkole*) wraz z komentarzem minimum, nie ma tu jednak miejsca na szczegółową analizę poszczególnych kwestii, tę znajdziesz na stronie internetowej *Równość w Szkole*, szczególnie we wzorach pism dedykowanych poszczególnym sprawom.

1. Nieprawidłowości w organizacji lekcji religii i etyki w szkołach i przedszkolach

„Okienka” spowodowane umieszczeniem katechezy między lekcjami obowiązkowymi;

Wymuszanie od uczniów niezapisanych na religię obecności w szkole nawet, gdy jest to pierwsza lub ostatnia godzina lekcyjna;

Nieprawidłowości w organizacji zastępstw (np. katecheza lub modlitwa na zastępstwie z przedmiotu obowiązkowego lub zastępstwa z przedmiotów obowiązkowych na katechezie, na której części uczniów ma prawa nie być);

Wymuszanie oświadczeń o nieuczęszczaniu na zajęcia religii od uczniów nigdy niezapisanych;

Brak klas wirtualnych dla uczniów zapisanych na religię skutkujący m.in. otrzymywaniem wiadomości od katechetów przez wszystkich rodziców, informacją „uczeń zwolniony” w dzienniku elektronicznym etc.;

Trudności w dostępie do lekcji etyki i dyskryminujący sposób organizacji tych lekcji (np. etyki uczy katecheta, lekcje są w bardzo późnych godzinach poprzedzone „okienkiem”);

Dyskryminacja i indoktrynacja związana z organizacją religii w przedszkolach (np. wyprowadzanie 3-latków ze wspólnej sali na korytarz).

2. Bezprawne zapisy w statutach i dokumentach szkolnych (np. naruszające rozporządzenie o organizacji lekcji religii lub ogólne przepisy prawa dotyczące wolności sumienia)

3. Msze, rekolekcje, parareligijne imprezy szkolne np. apele z okazji dni papieskich

Nieprawidłowości związane z organizacją rekolekcji (np. spowiedź w kantorku wuefisty, przerywanie ciągu lekcji, zmuszanie niezainteresowanych nauczycieli do opieki);

Msza w ramach szkolnych uroczystości (np. rozpoczęcia roku szkolnego) „dla wszystkich uczniów”, rozpoczęcie roku szkolnego „jak ksiądz skończy mszę”;

Indoktrynujące lub wykluczające inicjatywy szkolne (np. jasełka czy konkursy religijne z nagrodami, które wykluczają nieuczęszczających na katechezę uczniów z nagród typu „dzień bez pytania”).

4. Przemoc symboliczna i wartości szkoły

Krzyże w salach i pomieszczeniach szkolnych;

Inne rodzaje przemocy symbolicznej (np. wystawy prac z konkursów religijnych na korytarzach szkolnych, pieśń religijna jako hymn szkoły);

Jan Paweł II lub inny święty katolicki patronem szkoły.

Część z powyższych problemów jest złamaniem szczegółowych zapisów prawa (np. bezpodstawne wymuszanie obecności czy oświadczeń o nieuczęszczaniu na religię to złamanie rozporządzenia wprowadzającego lekcje religii i etyki do szkół) i tu merytorycznie interwencja jest najprostsza – wystarczy wezwać szkołę do przestrzegania prawa. W pozostałych przypadkach trzeba się odwoływać do ogólnych zapisów prawa (począwszy od międzynarodowych konwencji, Konstytucji RP, po poszczególne ustawy i prawo oświatowe), dodatkowo wymaga to często wytłumaczenia, na czym polega dolegliwość sytuacji i dlaczego wymaga ona empatii. W obydwu rodzajach sytuacji znajdziecie sporo merytorycznych materiałów na stronie projektu *Równość w Szkole*, z których można swobodnie korzystać. Poniżej odniesiemy się jeszcze krótko do wspomnianego rozporządzenia.

Zgodnie z § 1 ust. 2 Rozporządzenia MEN z dnia 14 kwietnia 1992 roku, naukę religii i/lub etyki w szkole organizuje się na życzenie rodzica/opiekuna/dziecka. Uczęszczanie na religię/etykę nie jest więc stanem „wyjściowym”, z którego trzeba się wypisać. Wręcz przeciwnie: punktem wyjściowym dla każdego dziecka jest niechodzenie na religię/etykę – i aby mogło na nią uczęszczać niezbędne jest uprzednie otrzymanie przez osobę pełniącą funkcję dyrektora szkoły od rodzica (opiekuna prawnego) oświadczenia w formie pisemnej, podpisanego przez rodzica (opiekuna prawnego) obejmującego oznaczenie imienia i nazwiska dziecka oraz życzenie (deklarację) uczestnictwa w zajęciach z określonej religii lub/i etyki. Brak takiego pisemnego oświadczenia wyłącza możliwość uczestnictwa dziecka w zajęciach z religii czy też etyki.

Jednocześnie, jak wskazał Rzecznik Praw Obywatelskich w kierowanym do MEN piśmie z dnia 29 września 2018 r. (pismo znak XI.5601.4.2016.JS), naruszeniem wolności sumienia i wyznania oraz prawa do nieujawniania swojego światopoglądu, przekonań religijnych czy wyznania jest żądanie składania deklaracji o odmowie uczestnictwa w lekcjach religii lub etyki, czy też wymaganie wyrażenia życzenia udziału w takich zajęciach w obecności innych rodziców lub uczniów. Podkreślamy zatem, że podstawowym konstytucyjnym prawem każdego rodzica na pierwszym zebraniu jest „prawo do milczenia” (art. 53 ust. 7 Konstytucji RP).

PODSTAWOWYM KONSTITUCYJNYM PRAWEM KAŻDEGO RODZICA NA PIERWSZYM ZEBRANIU JEST „PRAWO DO MILCZENIA” (ART. 53 UST. 7 KONSTITUCJI RP) W SPRAWIE UDZIAŁU DZIECKA W ZAJĘCIACH Z RELIGII.

Jeśli rodzice nie złożą oświadczenia w sprawie uczestnictwa dziecka w lekcjach religii lub etyki, dziecko nie uczęszcza na takie lekcje. Władze szkolne nie mają uprawnień do zadawania rodzicom dalszych pytań lub czynienia uwag co do udziału dziecka w zajęciach z religii lub etyki. Niezgodne z prawem jest wpisywanie uczniom/uczennicom „nieobecności usprawiedliwionej” lub „zwolnienia”, jeżeli nigdy nie byli zapisani na religię lub etykę.

Uczeń/uczennica nieuczęszczający/a na lekcje religii lub etyki nie powinien/na mieć uwidocznionego tego przedmiotu w swoim planie zajęć w dzienniku elektronicznym. Szkoła jest zobowiązana do utworzenia oddziału wirtualnego dla grupy z religii i etyki i wpisania do oddziału wszystkich uczniów zapisanych na te zajęcia. Nauczyciel religii nie wpisuje w dzienniku elektronicznym żadnej informacji dotyczącej obecności/nieobecności ucznia/uczennicy, który/a z własnego wyboru lub wyboru rodziców nie uczestniczy w lekcjach religii.

SZKOŁA POWINNA UTWORZYĆ KLASĘ WIRTUALNĄ DLA GRUPY UCZNIÓW ZAPISANYCH NA LEKCJE RELIGII. KATECHETA NIE WPISUJE W DZIENNIKU ELEKTRONICZNYM ŻADNEJ INFORMACJI DOTYCZĄCEJ OBECNOŚCI/NIEOBECNOŚCI UCZNIĄ, KTÓRY Z WŁASNEGO WYBORU LUB WYBORU RODZICÓW NIE UCZESTNICZY W RELIGII. UCZEŃ NIE ZAPISANY NA RELIGIĘ NIE MOŻE WIDZIEĆ TEGO PRZEDMIOTU W SWOIM PLANIE ZAJĘĆ W DZIENNIKU ELEKTRONICZNYM.

W przypadku opisanych wyżej nieprawidłowości, dotyczących dziennika elektronicznego czy szerzej – dostępu do danych osobowych i niepożądanego komunikacji, można się zwrócić do Inspektora Ochrony Danych (każda szkoła powinna delegować wybranego pracownika do takiej funkcji). W przypadku bezskuteczności takiej interwencji, można składać skargę do Urzędu Ochrony Danych Osobowych. Dogodną drogą do złożenia takiej skargi jest ePUAP, poniżej podpowiadamy jak z niej skorzystać.

PISEMNA INTERWENCJA ZA POMOCĄ EPUAP

Z wieloma instytucjami w interesujących nas sprawach można komunikować się przez skrzynkę ePUAP, co jest szczególnie przydatne w czasie zagrożenia epidemicznego. Poniżej zestaw wskazuje do komunikacji przez ePUAP na przykładzie problemu z brakiem założonej klasy wirtualnej dla katechezy. W każdej z instancji, gdzie odwołujemy się w sprawie braku klas wirtualnych czy szerzej dostępu osób nieuprawnionych (w tym przypadku katechety) do naszych danych oraz niepożądanego korespondencji można przekazać korespondencję pocztą tradycyjną lub przez ePUAP.

KAŻDA PROWADZONA PRZEZ SAMORZĄD SZKOŁA MA OBOWIĄZEK UDOSTĘPNIĆ ELEKTRONICZNĄ SKRZYNKĘ PODAWCZĄ. NIE MUSISZ SKŁADAĆ PISM BEZPOŚREDNIO W PLACÓWCE OŚWIATOWEJ ANI OPŁACAĆ ZNACzków POCZTOWYCH. WYKORZYSTAJ MOŻLIWOŚĆ KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ.

Każda prowadzona przez samorząd szkoła powinna mieć założone konto ePUAP i tym samym umożliwić nam komunikację w ten sposób w każdej sprawie. Zgodnie z art. 16 ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne: „Podmiot publiczny, organizując przetwarzanie danych w systemie teleinformatycznym, jest obowiązany zapewnić możliwość przekazywania danych również w postaci elektronicznej przez wymianę dokumentów elektronicznych związanych z załatwianiem spraw należących do jego zakresu działania, wykorzystując informatyczne nośniki danych lub środki komunikacji elektronicznej. Podmiot publiczny udostępnia elektroniczną skrzynkę podawczą, spełniającą standardy określone i opublikowane na ePUAP przez ministra właściwego do spraw informatyzacji, oraz zapewnia jej obsługę.”⁶

Do korzystania z ePUAP potrzebny jest profil zaufany, który można utworzyć na portalu **pz.gov.pl**. Formularz skargi do UODO znajduje się pod adresem **uodo.gov.pl/pl/p/skargi** (można wpisać frazę „skarga UODO” w wyszukiwarce). Skargę do gminy możemy złożyć poprzez stronę gminy lub stronę **gov.pl**.

DO KORZYSTANIA Z EPUAP POTRZEBNY JEST PROFIL ZAUFANY, KTÓRY MOŻNA UTWORZYĆ NA PORTALU PZ.GOV.PL., MOŻNA TEŻ UTWORZYĆ PROFIL Z POMOCĄ BANKU, Z KTÓREGO USŁUG KORZYSTAMY.

⁶Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2020 r. poz. 346 z późn. zm.), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050640565/U/D20050565Lj.pdf>, [dostęp: 25 lutego 2021].

Fundacja Wolność od Religii
Fryderyka Chopina 41 lok. 2
20-023 Lublin
Tel. 577 400 484
fundacja.wor@gmail.com
www.wolnoscodreligii.pl

Autorzy:
Tomasz Kalbarczyk
Dorota Wójcik
Konsultacje eksperckie:
Alina Czyżewska

Publikacja bezpłatna, dostępna na licencji Creative Commons **Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych 3.0 Polska** – Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Poradnik został opracowany w ramach projektu *Równość w Szkole – działania na rzecz praw mniejszości bezwyznaniowej* realizowanego z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego z Funduszy EOG.

Marzec 2021

FUNDACJA
**WOLNOŚĆ
OD RELIGII**

rownosc**w**szkole.pl

Iceland
Liechtenstein **Active**
Norway **citizens fund**

